

Arif Bey (Arif Hikmet Özdemir) (1885-1948)

Türk Siyasetçi.

Arif Hikmet Bey, 1885 yılında Bitlis'in Taş Mahallesi'nde doğmuştur. Hacıhasanzâde Murat Ağa'nın oğludur. Arif Hikmet Bey'in babasının adı Arif Hikmet Bey'e ait Osmanlı Arşivi Sicill-i Ahval Defterinde Gülşen Ağa diye geçmektedir. Ancak Emekli Sandığı Arşivindeki Arif Hikmet Bey'e ait Emeklilik Sicil Dosyası (MO 082546)'ndaki bütün belgelerde, TBMM'nin Birinci Dönemine seçildiğine dair olan seçim mazbatasında ve yine Osmanlı Arşivindeki 1912 yılına ait Bitlis Polis Kadrosunun Ağustos ayına ait vukuat cetvelinde babasının adı Murat diye geçmektedir. Annesi ise Gülşen Hanımdır. Gülşen Hanımın ismi, Arif Hikmet Bey'in Emekli Sicil Dosyasında "Gülşeh" diye geçmektedir. İlk ve orta öğrenimini Bitlis'te tamamlayan Arif Hikmet Bey, üç sene de Bitlis Askeri Rüştiyesinde okumuştur. Az düzeyde Fransızca bilmekteydi.

Arif Hikmet ÖZDEMİR
(1885-1948)

Arif Hikmet Bey, Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Bitlis'ten milletvekili seçilinceye kadar yaklaşık 17 yıl Emniyet Teşkilatında çeşitli kademelerde çalışmıştır. Arif Hikmet Bey'in devlet hizmetine ilk girişi 14 Ocak 1904'te 150 kuruş maaş ile Simek Nahiyesi Polisliği'ne tayini ile olmuştur. Bu görevde yaklaşık olarak iki yıl çalıştıktan sonra 28 Mart 1905'te terfi ettirilerek Merkez Polis Müdürlüğü'ne 200 kuruş maaş verilmek suretiyle tayin edilmiştir. Bu görevde de yaklaşık olarak 4 yıl çalıştıktan sonra ıslahat komisyonunun yapmış olduğu bir düzenlemeyle 14 Ağustos 1909'da maaşı 400 kuruşa çıkarılmıştır. Arif Hikmet Bey, bu görevde üstün başarılarından dolayı terfi ettirilerek 31 Ekim 1909 yılında 500 kuruş maaşla komiser yardımcılığına tayin edilir ve Hizan Kazasına naklolunur. Hizan Kazasındaki görevinin yanı sıra bu kazada Bidayet Mahkemesi Müdde-i Umumiliği Vekâletinde de çalışmıştır. Daha sonra görülen lüzum üzerine 31 Ekim 1911'de Mutki Kazasına ve oradan da vilayet merkezine 14 Aralık 1911 yılında tayin edilmiştir. Arif Hikmet Bey bu görevinde önemli başarılar elde etmiştir. Bunlardan biri; öldürülen Mutki telgraf memuru Mehmet Efendi'nin meçhul olan katillerinin ortaya çıkarılmasında gösterdiği gayret ve faaliyetten ötürü hizmetlerine mükâfaten kendisine ve diğer polis teşkilatına 1 Haziran 1913'de 200/48 numaralı takdirname verilmiştir. Ahlat Kazası'nın "Tiğüt" karyesi sınırında öldürülen "Pirxüs" Karyesi Protestan Mektebi muallimi Melfun Efendi'nin katillerinin yakalanmaları ve maktulün naşının saklandığı yerden meydana çıkarılması hususunda gösterdiği gayretten ötürü vilayetçe 31 Temmuz 1913 tarih ve 3838/363 numaralı emirnamesi ve polis müdürü vekilinin 31 Ağustos 1913 tarih ve 327/79 numaralı talimnamesi ile takdir edilmiş ve kendisine de iki buçuk lira nakdi mükafatta bulunulmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 1 Ocak 1914 tarihli telgrafnamesi üzerine 14 Ocak 1914'ten itibaren maaşı 600 kuruşa yükseltilmiştir. Vilayet teşkilatına nakli icra edilen İkinci Komiser Fuat Efendi'nin memuriyeti başına gelmemesinden kaynaklı Emniyet Genel Müdürlüğü'nce 22 Mart 1914 tarih ve 23 numaralı emirname ile kaydı silinmiştir. Boş bulunan İkinci Komiserliğe Vilayet teşkilatından 16 numarada komiser yardımcısı Arif Hikmet Bey, Heyet-i İntihabiye komisyonunun 11 Temmuz 1914 tarih ve 368/58 numaralı kararı gereğince 800 kuruş maaşla terfi ettirilmiştir. Arif Hikmet Bey'in ikinci komiserliğe terfi edilerek tescil memuriyeti icra kılındığı Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'nden Vilayet-i Celile'ye gelen 7 Kasım 1914 tarih ve 457 numaralı emirnameden anlaşılmaktadır. Ayrıca Arif Hikmet Bey'in Polis Müdüriyetinin 23

Kasım 1915 tarih ve 123/243 numaralı emirnamesi üzerine Polis Divan Azalığı'na uygun görüldüğü ve tayin edildiği anlaşılmaktadır.

Arif Hikmet Bey, 7 Haziran 1916 tarihli tezkere üzerine Bitlis Polis Müdüriyeti Vekâletine tayin edilmiştir. Aynı yıl içerisinde harp madalyası ile taltif edilmiştir. Arif Hikmet Bey'in üstlenmiş olduğu vazifelerde üstün gayret ve faaliyetleri, devlet hizmetine girdiğinden beri hep terfi etmesine vesile olmuştur. İkinci Komiserlikte de sorumluluğunu bilip gereğini hakkıyla yerine getirmesinden dolayı Baş Komiserliğe namzet olmuştur. Baş Komiserlik için yapılan imtihanı başarıyla geçen Arif Hikmet Bey'in başvurusu 21 Şubat 1918'de Bitlis Vali Vekilince Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne yapılmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde İkinci Komiser Arif Hikmet Bey terfi ettirilerek 27 Mart 1918'de Baş Komiser olmuştur. Arif Hikmet Bey'in Birinci Dönem TBMM'den önce üstlenmiş olduğu bir diğer görev de tarihi aralığını kesin olarak saptayamadığımız Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Bitlis'te bir şubesinin açılmasıyla kurulan bu cemiyetin idare heyetine üye olmasıdır.

Ad ve Soyadı	Birlik No	Doğum Tarihi	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Türü	Emeklilik No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Türü	Emeklilik No
Arif Hikmet Bey	1301	1881	1918	Emeklilik	1301	1918	Emeklilik	1301
Emekli Sandığı	1301	1881	1918	Emeklilik	1301	1918	Emeklilik	1301
Salmaniyela	1301	1881	1918	Emeklilik	1301	1918	Emeklilik	1301
Gulika	1301	1881	1918	Emeklilik	1301	1918	Emeklilik	1301

Kaynak: Emekli Sandığı Arşivi, Emeklilik Sicil Dosyası, (MO 082546).

Bitlis ili için 1943 yılı mebusluk talebinde bulunmak üzere Cumhuriyet Halk Partisi Reisi-i Umumiyesi Yüksek Katına göndermiş olduğu tercüme-i hal kâğıdında kendi ifadesiyle; *"Millî Mücadelenin en karanlık günlerinde Mustafa Kemal Paşa'nın ilk işaretleri ile Bitlis'te Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurmuş ve İdare Heyeti'nde üye olarak bulunmuştum. Bu kara günlerde bin bir çeşit ihtiraslara göğüs gererek bütün mahrumiyetler içinde ve müşkül anlarda memleketin ve milletin halası için sarsılmaz bir azm-u imanla çalıştım"* demiştir.

Arif Hikmet Bey, I. Dönem TBMM için 3 Nisan 1920'de yapılan seçimde 48 oy alarak Bitlis milletvekili olmuştur. Seçim tutanağının 8 Temmuz 1920'de kabulü üzerine 16 Ağustos 1920'de Meclise katılmıştır. Mecliste İçişleri, Sağlık ve Sosyal Yardım ve İktisat Komisyonlarında çalışmıştır. Ayrıca mecliste farklı zamanlarda dördüncü ve beşinci şube azalıklarına da seçilmiştir.

Arif Hikmet Bey, Birinci Dönem TBMM'den ayrıldıktan sonra Bitlis'te kurulan Halk Partisi İdare Heyetine 50 lira ücretle Parti mutemet vekilliğine Halk Partisi'nin tasvibiyle tayin olunmuştur. 9 sene hiç ara vermeden Bitlis ve Muş Vilayetlerinde bu işte bulunarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin prensipleri dairesinde çalışmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'ne olan bağlılığını her cihette göstermeye gayret etmiştir. Öyle ki; bütün seçimlerde parti adına çalışmalar yapıp partinin muvaffakiyeti ve mühim gelirler elde etmesi yolunda takdire şayan hizmetlerde bulunmuştur.

Arif Hikmet Bey, vilayet merkezine 2 Temmuz 1929'da gönderdiği dilekçesinde tekaüt (emeklilik) maaşı müracaatında bulunmuştur. Bu suretle 11 Temmuz 1929 tarihinden itibaren kendisine ve ailesine 50 lira tekaüt maaşı bağlanmıştır. Alınan bu maaş zamlarla artarak 1 Ocak 1947 yılında kesilene kadar devam etmiştir. Arif Hikmet Bey, bütün bunların haricinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Birinci ve İkinci Umumi Kongrelerinde Bitlis ve Muş Vilayetleri namına murahhas olarak kongre müzakeratına iştirak etmiş ve yukarıda da bahsedildiği üzere 1943 yılı mebus seçimlerine başvurusu için gönderdiği tercüme-i hal kâğıdında kendi ifadesiyle o ana kadar hiçbir siyasi cereyana katılmadığı gibi partiye candan bağlılığı dolayısıyla her şeyden feragat etmiş yalnız vatan ve milletin saadet ve selameti ve Cumhuriyet Hükümetinin yükselmesi için çalışmıştır. Arif Hikmet Bey'in CHP'de aktif olarak çalışması ve şevkli oluşu Parti Müfettişi Feyzi Kalfagil'in raporlarına da yansımıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi mutemet vekilliğinde çalıştığı sıralar Arif Hikmet Bey aynı zamanda Hilal-i Ahmer Cemiyeti üyesi olarak da görev yapmıştır. Şöyle ki: İnsanî vazifeleri gaye edinen Hilal-i Ahmer'in Bitlis Şubesi, mahallinin Heyet-i Umumiyesini tahsil eden zatların huzurunda teşkil edildi. Daha önceden hazırlanmış olan nizâmâta uygun hareket edilerek heyet-i merkeziye intihabından sonra ikinci bir celsede başkanlığa Arif Bey seçilmiştir. Arif Bey'in Hilal-i Ahmer'in Bitlis Şubesi başkanlığına seçildiği Vali Vekili Kazım Bey'in 6 Haziran 1925 tarihli Dersaadet Hilali Ahmer Merkezi Umumiyesi'ne gönderdiği bir telgraftan anlaşılmaktadır. Arif Hikmet Bey, Bitlis Hilal-i Ahmer Reisliği görevinde faal bir rol üstlenmiştir. 10 Temmuz 1925'te açılacak olan Hilal-i Ahmer Fevkaladesi'ne iştirak için Arif Hikmet Bey tayin olunmuştur.

1 Mart 1926'da Bitlis Belediye Başkanlığına seçilen Arif Hikmet Bey, bu görevde yaklaşık olarak 7 yıl hizmet vermiştir. 25 Aralık 1933 tarihinde Başkanlıktan ayrılmıştır. Ancak Arif Hikmet Bey, 1943 yılı milletvekili seçimlerinde aday olmak için gönderdiği yazısında Belediye Reisliği görevini 10 yıl ifa ettiğini söylemiştir. Daha sonra İl Genel Meclis Üyeliğine seçilen Arif Hikmet Bey, 3 dönem (1936-1940; 1940-1944; 1944-1948) bu görevde bulunmuştur. Bu görevde iken aynı zamanda CHP İl Başkanlığı görevini de sürdürmüştür.

Arif Hikmet Bey, yine 1943 yılı milletvekili seçimleri için başvurusunda 2 sene Halkevi Reisliği, 6 sene de Daimi Encümen Azalığında bulunduğunu ifade etmiştir. Arif Hikmet Bey'i son olarak 8. Dönem TBMM Bitlis Milletvekili olarak görmekteyiz. 5 Temmuz 1946'da yapılan seçimlere Bitlis'ten adaylığını koyan Arif Hikmet Bey, ikinci kez TBMM'de milletvekili olma hakkına sahip olmuştur. Toplamda 28.265 oy alarak Bitlis'ten milletvekili seçilen Arif Hikmet Bey'in seçim mazbatası 12 Ağustos 1946'da TBMM'de onaylanmıştır. Ancak VIII. Dönem TBMM'nin sonunda Arif Hikmet Bey'i maalesef göremiyoruz. Çünkü dönem içerisinde 17 Kasım 1948 Çarşamba günü tedavi gördüğü Gülhane Hastanesinde vefat haberi gelmiştir. Arif Hikmet Bey, evli olup iki çocuk babasıydı.

Sedat IŞIK

KAYNAKÇA

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

BCA, 490.1-627.63.2_ 47

BCA, 490.1-292.1177.1.

BCA, 490.1-39.162.1_ 31.

BCA, 490.1-64.245.1_ 3.

BCA, 30.10-77.508.15_3.

BCA, 30.10-77.508.15_2.

BOA, DH.EUM.MEM., 19/51, 4-1.

BOA, DH.EUM.MEM., 90/86, 2-2.

BOA, DH.EUM.MEM., 96/33,4-2.

BOA, DH.EUM.MEM., 96/33,4-4.

BOA, DH.SAİD, 192/134.

Emekli Sandığı Arşivi

Emekli Sandığı Arşivi, Emeklilik Sicil Dosyası, MO 082546.

TBMM Arşivi

TBMM Arşivi, Arif Hikmet Bey'e ait özlük dosyası: 52.

TBMM Arşivi, TBMM Azasına Ait Seçim Mazbatası (Arif Hikmet Özdemir, VIII. Dönem), SM_52_1_8.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:1, C. 9, İçtima:2.

TBMM Z.C., D:1, C. 28, İ: 1.

Kızılay Arşivi

Kızılay Arşivi: 164/21.

Kızılay Arşivi: 164/26.

Resmi Yayınlar

Bitlis İl Yıllığı (1967), Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara 1967.

Bitlis İl Yıllığı (1971), Ayyıldız Matbaası, Ankara 1971.

Sürelî Yayın Gazete ve Dergiler

Son Posta, 2 Nisan 1938.

Yurd Yolu, 8 Aralık 1938.

Telif Eserler

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/arif-bey-arif-hikmet-ozdemir-1885-1948/?pdf=6463> adresinden erişilmiştir